

XORAZM SHIFT BEZAKLARIDA RANGLARNING O‘RNI

K.Behzod nomidagi MRDI

“Badiiy kulolchilik va ta’mir”

kafedrasi o‘qituvchisi A.R.Matyazov

Amaliy bezak san’ati kafedrasi

o‘qituvchisi S.S.Abdudayiva

Annotatsiya: Xorazm hududi qadimdan o‘zining boy me’morchilik an’analari, ayniqsa ichki bezak san’ati bilan mashhur bo‘lib kelgan. Ushbu hududdagi tarixiy binolar, saroylar, madrasalar va uy-joylarning shift bezaklari o‘zining rang-barangligi, murakkab naqshlari va chuqur ramziy ma’nolari bilan ajralib turadi. Xorazm shift bezaklarida ranglar nafaqat estetik go‘zallik yaratish, balki ma’naviy, ramziy va kompozitsion vazifalarni ham bajaradi.

Kalit so‘zlar: Saroylar, madrasalar, uy-joylar, shift bezaklari, murakkab, kompozitsiya, geometrik, me’morchilik, arxeologiya, o‘simliksimon, naqqoshlik, ramziy.

Аннотация

Хорезмский регион издавна славится своими богатыми архитектурными традициями, особенно искусством внутреннего декоративного оформления. В данной статье анализируется художественное, символическое и композиционное значение цветов в потолочных орнаментах Хорезма. Рассматриваются гармония цветов, их смысловая нагрузка и взаимосвязь с орнаментами.

Ключевые слова: потолочные орнаменты, цвет, композиция, геометрический узор, растительный орнамент, архитектура, символика

Abstract

The Khorezm region has long been known for its rich architectural traditions, particularly in interior decorative arts. This article analyzes the artistic, symbolic, and compositional role of colors in Khorezm ceiling decorations. It highlights color harmony, their semantic meanings, and their interaction with ornamental patterns.

Keywords: ceiling decoration, color, composition, geometric patterns, floral ornament, architecture, symbolism

Xorazm hududi qadimdan o‘zining boy me’morchilik an’analari, ayniqsa ichki bezak san’ati bilan mashhur bo‘lib kelgan. Ushbu hududdagi tarixiy binolar, saroylar, madrasalar va uy-joylarning shift bezaklari o‘zining rang-barangligi, murakkab naqshlari va chuqur ramziy ma’nolari bilan ajralib turadi. Xorazm shift bezaklarida

ranglar nafaqat estetik go‘zallik yaratish, balki ma’naviy, ramziy va kompozitsion vazifalarni ham bajaradi.

Ranglarning badiiy ahamiyati

Xorazm ustalari shift bezaklarini yaratishda ranglarning uyg‘unligiga alohida e’tibor qaratganlar. Ranglar orqali naqshlarning shakli yanada aniq ko‘rinadi va bezak kompozitsiyasi muvozanatli bo‘ladi. Ko‘pincha ranglar kontrast va uyg‘unlik asosida tanlanadi. Bu esa naqshlarning chuqurligi va ko‘rkamligini oshiradi. Shift bezaklarida ishlatilgan ranglar yorqin bo‘lishi bilan birga, bir-biriga mos keladigan tarzda qo‘llanadi. Natijada bezaklar uzoqdan ham jozibali ko‘rinadi va xona ichiga o‘ziga xos muhit bag‘ishlaydi.

Asosiy qo‘llaniladigan ranglar

Xorazm shift bezaklarida ko‘pincha quyidagi ranglar uchraydi:

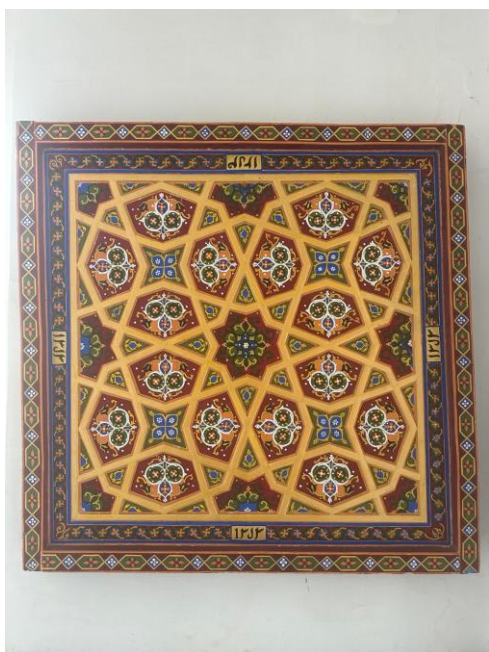
- Ko‘k rang – osmon, poklik va cheksizlik ramzi hisoblanadi. Bu rang bezaklarda keng qo‘llanib, umumiy kompozitsiyaga salobat bag‘ishlaydi.
- Qizil rang – hayot, quvvat va tantanavorlikni ifodalaydi. U ko‘pincha naqshlarning markaziy qismlarida ishlatiladi.
- Yashil rang – tabiat, yangilanish va baraka ramzi sifatida talqin qilinadi.
- Oq rang – poklik va yorug‘likni ifodalaydi, ko‘pincha boshqa ranglarni ajratib ko‘rsatish uchun ishlatiladi.
- Sariq va oltin ranglar – boylik, ulug‘vorlik va quyosh nuri ramzi sifatida qo‘llanadi.

Ranglarning ramziy ma’nosi

Xorazm bezak san’atida ranglar faqat bezak sifatida emas, balki ma’lum ma’no va ramzlarni ifodalash uchun ham ishlatiladi. Masalan, ko‘k rang osmon va ilohiylikni bildirsa, yashil rang hayotiylik va tabiat bilan bog‘liq tushunchalarni ifodalaydi. Qizil rang esa kuch, qudrat va tantanavorlikni ifodalab, bezaklarga jonlilik bag‘ishlaydi.

Rang va naqsh uyg‘unligi

Xorazm shift bezaklarida ranglar ko‘pincha murakkab geometrik va o‘simliksimon naqshlar bilan uyg‘unlashadi. Ranglarning to‘g‘ri tanlanishi naqshlarning ritmini kuchaytiradi va butun kompozitsiyaning yaxlitligini ta’minlaydi. Ustalar ranglarni qatlamma-qatlam qo‘llab, bezaklarga chuqurlik va hajm hissini berganlar.

Xulosa

Xorazm shift bezaklarida ranglar muhim badiiy va ma'naviy ahamiyatga ega. Ular nafaqat binolarning ichki ko'rinishini bezaydi, balki xalqning estetik qarashlari, urf-odatlari va dunyoqarashini ham aks ettiradi. Ranglarning uyg'unligi, ramziy ma'nosi va naqshlar bilan birlashuvi Xorazm bezak san'atini o'ziga xos va betakror qiladi. Shu sababli bu an'ana milliy madaniy merosning muhim qismi sifatida qadrlanadi va o'rganilishi zarur.

Фойдаланилган адабиётлар

1.С.Булатов ”Ўзбекистон халқ амалий безак санъати”Т “Мехнат”,1991 . 7-бет

2.И.А. Каримов. «Тарихий хотирасиз келажак йўқ», Т., «Ўзбекистон», 1997.

3. М.Ахмедова. “Нодир ва бетакрор ёдгорликлар халқимизнинг бебаҳо мулки”. 16.04.2014 йил

4. М.Ахмедова. “Нодир ва бетакрор ёдгорликлар халқимизнинг бебаҳо мулки”. 16.04.2014 йил

5. Зиёмухамедов Б. “Илм ҳикмати”, Монография. Т.: 1999. 222 б.

6. Кароматов Х. “Ўзбекистонда мозий эътиқодлари тарихи”, Услубий қўлланма. Т.: 2008. – 242 б.

7. Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қоидаси бўлиши керак. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2016 йил яқунлари ва 2017 йил истиқболларига бағишланган мажлисидаги Ўзбекистон Республикаси Президентининг нутқи. // Халқ сўзи газетаси. 2017 йил 16 январь, №11.

Интернет сайтлари

1. [www. Ldpu. Uz](http://www.Ldpu.Uz);
2. [www. Ziyonet. Uz](http://www.Ziyonet. Uz);
3. www. Edy. Uz;